

LAUSUNTO

25.11.2025

Eduskunta
Hallintovaliokunta

Viite: U 51/2025 vp Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle Euroopan komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi unionin pelastuspalvelumekanismista ja unionin tuesta terveysuhkiin varautumista ja reagointia varten sekä päätöksen N:o 1313/2013/EU (unionin pelastuspalvelumekanismi) kumoamisesta

KESKI-POHJANMAAN LIITON LAUSUNTO VALTIONEUVOSTON KIRJELMÄÄN EDUSKUNNALLE EUROOPAN KOMISSION EHDOTUKSESTA EUROOPAN PARLAMENTIN JA NEUVOSTON ASETUKSEKSI UNIONIN PELASTUSPALVELUMEKANISMISTA JA UNIONIN TUESTA TERVEYSUHKIIN VARAUTUMISTA JA REAGOINTIA VARTEN SEKÄ UNIONIN PELASTUSPALVELUMEKANISMI KUMOAMISESTA

1. Asian tausta

Keski-Pohjanmaan liitto kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto valtioneuvoston kirjelmään eduskunnalle Euroopan komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi unionin pelastuspalvelumekanismista ja unionin tuesta terveysuhkiin varautumista ja reagointia varten sekä unionin pelastuspalvelumekanismi kumoamisesta.

Euroopan unionin pelastuspalvelumekanismi on otettu käyttöön 2014 parantamaan ja tehostamaan Euroopan maiden yhteistyötä ja helpottamaan pelastuspalvelun alalla luonnon ja ihmisen aiheuttamien katastrofien ennaltaehkäisyssä, varautumisessa ja avustustoiminnassa. Toiminta perustuu koordinoitikeskukseen (ERCC) sekä eurooppalaisiin hätäapuvalmiuksiin, jotka muodostuvat jäsenvaltioiden vapaaehtoisesti unionin käyttöön antamista kansallisista avustusvalmiuksista (*European Civil Protection Pool*), joiden lopullinen käyttöönotto on jäsenmaiden toimivallassa, sekä EU-tason rescEU-valmiuksista, joita jäsenvaltiot hankkivat ja isännöivät Euroopan komission rahoituksella.

Uuden ehdotuksen taustalla on yhä monimutkaisemmat ja monialaisemmat kriisit, joihin varautuminen ja vastaaminen edellyttää entistä kokonaisvaltaisempaa ja yhtenäisempää lähestymistapaa. Asetusehdotus liittyy komission esitykseen EU:n uudeksi rahoituskehikseksi 2028-2035.

Rantakatu 14, 67100 Kokkola
Strandgatan 14, 67100 Karleby
+358 40 160 5700
<https://keski-pohjanmaa.fi/>

2. Kokonaisuudesta

Keski-Pohjanmaan liitto yhtyy valtioneuvoston kantaan, että unionin pelastuspalvelumekanismien uudistaminen on tarkoituksenmukaista. Monimutkaisemmat kriisit sekä niiden laaja vaikuttavuus edellyttävät entistä tehokkaampaa varautumista, ennakointia sekä reagointia. Unionin pelastuspalvelumekanismilla tulee vahvistaa jäsenvaltioiden pelastustoiminnan ja väestön suojaamisen suorituskykyä. Tämä edellyttää Euroopan laajuista tilannekuvan nopeaa laadintaa, ylläpitoa ja jakelua jäsenvaltioille, tilanteen havainnollistamista, väestön tiedottamista, pelastusvalmiuden tarkoituksenmukaista säätelyä ja jäsenvaltioiden aikaisempaa kattavampaa reagointia eri turvallisuusuuhkiin.

Keski-Pohjanmaan liitto haluaa kuitenkin todeta, että siviilivalmiuden käsitteellä ei ole Suomessa vakiintunutta asemaa ja selkeää suomenkielistä määritelmää. Suomen pelastustoimen vuoteen 2025 ulottuvassa strategiassa siviilivalmius määritellään toiminnaksi, joka pitää sisällään huoltovarmuuden, pelastuspalvelun sekä kriittisen infrastruktuurin suojelun. Olennaista asiassa on se, että siviilivalmiuden käsite ymmärretään yhteiskunnan prosessiksi tai tilaksi, jolla vastataan tunnistettuihin tulevaisuuden uhkiin ei-sotilaallisin keinoin.

Keski-Pohjanmaan liitto yhtyy valtioneuvoston kantaan tukea ja pitää tärkeänä tavoitteita Euroopan turvallisuuden vahvistamiseksi ja kehittämiseksi. EU-rahoitusta tulee kyetä kohdentamaan jäsenvaltioiden varautumistoimiin laaja-alaisesti ja erityisesti toimiin, jotka ovat välttämättömiä jäsenvaltioiden pelastustoiminnan ja väestön suojaamisen suorituskyvyn kehittämiseksi. Sisäiseen ja kovaan turvallisuuteen kohdennettavat varat ja tavoitteet tulee myös nähdä osana aluekehittämisen kokonaisuutta ja kuntien elinvoiman edistämistä, koska ne pystyvät osaltaan vahvistamaan yrittäjyyttä, luomaan uusia työpaikkoja, parantamaan saavutettavuutta ja vahvistamaan aluetaloutta.

Keski-Pohjanmaan liitto pitää tärkeänä valtioneuvoston kannan mukaisesti komission ehdotuksen toissijaisuusperiaatetta, jonka mukaisesti vastuu kansallisen turvallisuuden, varautumisen ja pelastustoimen kehittämisestä on jäsenvaltioilla itsellään, ja komission toimet ovat näitä tukevia ja täydentäviä. Keski-Pohjanmaan liitto yhtyy valtioneuvoston kantaan ehdotuksen toissijaisuus- ja suhteellisuusperiaatteen mukaisuudesta.

3. Taloudelliset vaikutukset

Komission ehdottama rahoituskehys kiintein vuoden 2025 hinnoin on noin 9,5 miljardia monivuotisen rahoituskehysten otsakkeen 2 ”Kilpailukyky, vauraus ja turvallisuus” alla. Määrärahat olisivat ehdotuksen mukaisesti moninkertaiset

verrattuna rahoituskehyskauden 2021–2027 määrärahoihin, joka on noin 3,6 miljardia. Rahoitus kattaisi kuitenkin myös osia terveysturvallisuudesta sekä laajemman varautumisen.

Rahoitus ei sisällä kansallisia osuuksia, vaan Suomen saanto riippuu osaltaan kansallisista päätöksistä sekä Suomen omasta aktiivisuudesta hakea mekanismin puitteissa rahoitusta eri toimiin. Kuluvalla kaudella Suomen saanto on ollut noin 310 miljoonaa euroa, joka vastaa noin 10 prosenttia koko rahoitusvälineestä. Myönteistä Suomelle rahoitusesityksessä on muuttoliikkeelle, rajaturvallisuuteen ja sisäasioiden rahastoon tehdyt noin 1 miljardin euron lisäykset.

Suomelle osoitetussa saannossa rajaturvallisuus, maahanmuutto ja sisäinen turvallisuus on saamassa 1 miljardin euron kohdennuksen. Keski-Pohjanmaan liitto toteaa, että kansallisen turvallisuuden edistäminen on koko maan asiaa, ei vain Itärajaan rajoittuvien maakuntien ja kuntien tehtävä. Kaikki Manner-Suomen kunnat ovat vastuussa paikallisista kokonaisturvallisuutta ja kriisinkestävyyttä edistävien toimien toimeenpanosta. Kunnille tulee kyetä luomaan kyvykkyys edistää siviiliyhteiskunnan varautumista, valmius sietää ja vastata eri yhteiskunnan häiriötilanteiden luomiin haitallisiin vaikutuksiin ja edistää Suomen kokonaisturvallisuutta ylläpitäviä toimia. Tähän tarvitaan tukea rajaturvallisuuden, maahanmuuton ja sisäisen turvallisuuden rahoituskokonaisuudesta.

Valtioneuvosto katsoo, että asetuksen valmistelussa ja EU-varojen käytössä tulisi seurata EU:n varainhoitoasetuksen mukaisia menettelyjä ja periaatteita. Keski-Pohjanmaan liitto kuitenkin toteaa, että varainhoitoasetuksessa ehdotettu 10 kuukauden aikaraja määrärahojen peruuntumiselle on aivan liian lyhyt.

4. Yleiset säännökset

Asetuksen soveltamisala kattaa ihmisten, ympäristön, omaisuuden ja kulttuuriperinnön suojelun kaikenlaisilta luonnonkatastrofeilta ja ihmisen aiheuttamilta katastrofeilta, mukaan lukien rajat ylittävät vakavat terveysuhat. Yleisenä tavoitteena (artikla 4) on vahvistaa unionin ja jäsenvaltioiden välistä yhteistyötä kaikenlaisten luonnonkatastrofien ja ihmisen aiheuttamien katastrofien ehkäisemiseksi sekä niihin varautumiseksi ja vastaamiseksi

Keskeinen uusi elementti ehdotuksessa on siviili-sotilasvarautumisen ja yhteistyön edistäminen (artikla 5). Keski-Pohjanmaan liitto pitää siviili-sotilasvarautumisen ja yhteistyön edistämisen esille nostamista asetukseen erittäin myönteisenä, koska siviilivalmiuden ja varautumisen suunnittelu ja toimeenpano, yhdistettynä sotilaalliseen toimintaan, ei ole kuulunut eurooppalaisten jäsenvaltioiden yhteiskunnalliseen toimintaan vuosikymmeniin. Suomi muodostaa tässä muihin EU:n jäsenvaltioihin verrattuna poikkeuksen

noudattamansa kansallisen kokonaisturvallisuuden ja kokonaismaanpuolustuksen toimintamallin vuoksi.

Siviili-sotilasvarautumiseen lukeutuu valmius, varautuminen, resilienssi, turvallisuus, kokonaisturvallisuus ja kokonaismaanpuolustus sekä huoltovarmuus, jotka tulisi myös käsitteinä ja toiminta-alueina paremmin tunnistaa komission ehdotuksessa Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi unionin pelastuspalvelumekanismista ja unionin tuesta terveysuhkiin varautumista ja reagointia varten. Kyse on yhteiskunnan ei-sotilaallisten toimintojen varmistamisesta mahdollisessa sodan tilassa. Sotilaallinen toiminta on riippuvaista myös siviiliyhteiskunnan toiminnasta, kuten logistiikasta, terveydenhuollosta, ruoan- ja energiantuotannosta, ja päätöksenteon ja valtionjohdon jatkuvuudesta, jonka vuoksi sen sääntely tulee olla osa EU:n ja jäsenvaltioiden yhteistä kriisivalmiuden ja varautumisen kokonaisuutta.

5. Pelastuspalvelu

Riskinarviointi ja riskinhallintasuunnittelu

Komission asetusehdotuksessa esitetään toimia riskien arvioinnin ja riskienhallintasuunnittelun vahvistamiseksi. Komissio ja jäsenvaltiot jatkavat yhdessä katastrofivalmiutta ja -palautuvuutta koskevien tavoitteiden (*disaster resilience goals*) kehittämistä, perustuen riskiarvioihin ja skenaarioihin.

Keski-Pohjanmaan liitto pitää riskienarvioinnin nykyistä kolmen (3) vuoden välein toteutettavaa kansallista riskienarvioinnin laatimissykliä toimivana ja perusteltuna. Komission ehdotuksessa riskienarviointi toteutettaisiin vähintään viiden (5) vuoden välein vuodesta 2028 eteenpäin, joka on aivan liian pitkä aika uusiin uhkiin liittyvän riittävän reagointivalmiuden luomiseksi ja reagointiherkkyyden ylläpitämiseksi.

Valmiuksien kehittäminen ja varautuminen

Valmiuksien kehittämisessä keskeisenä välineenä on unionin pelastuspalvelun osaamisverkosto, joka kokoaa, käsittelee ja jakaa tietoa katastrofiriskien hallinnasta, tukee osaamisen kehittämistä ja edistää yhteistyötä eri toimijoiden välillä, ml. yksityinen sektori. Verkosto tukee tutkimustulosten hyödyntämistä, oppimista ja innovaatioita sekä edistää kansainvälistä yhteistyötä.

Keski-Pohjanmaan liitto pitää myönteisenä, että varautumista ja valmiuksia kehitetään EU-tasolla yhteistyössä jäsenvaltioiden kanssa. Pelastuspalvelumekanismien kehittäminen vaatii myös rahoitusta, joka tulee olla mahdollista ulottaa myös jäsenmaiden tarpeisiin.

Komission ehdotuksen mukaan hätäavun koordinoitakeskus ERCC ylläpitää ympärivuorokautista toimintavalmiutta ja tilannetietoisuutta sekä koordinoi, seuraa ja tukee avustustoimia unionin tasolla. Uutena elementtinä perustetaan koordinoitakeskus kriisitilanteita varten, joka hyödyntää hätäavun koordinoitakeskuksen valmiuksia ja keskittyy monialaisiin kriiseihin liittyvien riskien ennakointiin, seurantaan ja koordinointiin. Keski-Pohjanmaan liitto yhtyy valtioneuvoston kantaan, jonka mukaisesti ERCC:n yhteyteen perustettavan laajemman koordinoitakeskuksen tulee kyetä tuottaa aitoa lisäarvoa EU:n jäsenvaltioille etenkin, kun siihen kohdennetaan jäsenvaltioiden EU:lle osoittamaa rahoitusta.

6. Terveysuhkiin varautuminen

Terveysuhkiin varautuminen ja reagointi

Keski-Pohjanmaan liitto pitää myönteisenä, että asetusehdotuksen mukaisesti komissio tukee jäsenvaltioita niiden valmiuksien vahvistamisessa rajat ylittävien vakavien terveysuhkien ehkäisemiseksi, niihin varautumiseksi ja reagoimiseksi. Tämä tapahtuu erityisesti tukemalla tiedonkeruuta, tietojenvaihtoa sekä ennakkovaroitus- ja valvontajärjestelmien käyttöä sekä parantamalla lääketieteellisten vastatoimien saatavuutta ja käytettävyyttä hankintojen, kapasiteettivarausten, varastoinnin ja lähettämisen avulla. Keski-Pohjanmaan liitto yhtyy valtioneuvoston kantaan, että terveysuhkiin varautumiseen ja reagoinnin kehittämiseen käytettävän rahoituksen periaatteet ja käytön suunnittelu tulee olla selkeää ja kriisimekanismin tavoitteita tukevia.

Keski-Pohjanmaan liitto

Jyrki Kaiponen
Maakuntajohtaja

Jari Väänänen
Suunnittelujohtaja

SIGNATURES

ALLEKIRJOITUKSET

UNDERSKRIFTER

SIGNATURER

UNDERSKRIFTER

This documents contains 5 pages before this page
Dokumentet inneholder 5 sider før denne siden

Tämä asiakirja sisältää 5 sivua ennen tätä sivua
Dette dokument indeholder 5 sider før denne side

Detta dokument innehåller 5 sidor före denna sida

authority to sign
representative
custodial

asemavaltuus
nimenkirjoitusoikeus
huoltaja/edunvalvoja

ställningsfullmakt
firmateckningsrätt
förvaltare

autoritet til å signere
representant
foresatte/verge

myndighed til at underskrive
repræsentant
frihedsberøvende